

Віктор Проскураков

д-р арх., професор, завідувач кафедри дизайну архітектурного середовища,
Національний університет «Львівська політехніка», Львів
e-mail: viktor.i.proskurriakov@lpnu.ua
orcid: 0000-0003-1022-8984

КАФЕДРА ДИЗАЙНУ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА». ПОХОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК (ДО 20-Ї РІЧНИЦІ З ДНЯ СТВОРЕННЯ)

© Проскураков В., 2023

<https://doi.org/10.23939/sa2023.02.150>

У статті висвітлено діяльність кафедри дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка» за 20 років XXI ст. (від часу її відкриття 28 листопада 2003 року). Висвітлено, чому і як вдалося реалізувати освітні ідеї, які були покладені в основу концепції навчально-творчої діяльності кафедри. Розглянуто напрями і каталізатори освітніх процесів, засоби і заходи активізації індивідуального освітнього потенціалу студентів. Названі педагоги і їхній внесок у розвиток кафедри. Наведено освітні, наукові і проєктні експерименти, які ведуть на кафедрі для закладення нових принципів дизайну архітектурного середовища, для відбудови зруйнованих будівель і відродження спотворених ландшафтів під час війни в Україні і після перемоги над рф.

Ключові слова: концепція, актуальні напрями, архітектурно-освітня, архітектурно-професійна, освітньо-наукова, освітньо-футуристична діяльність і пошуки; методики проєктування.

Постановка проблеми

Потреба ознайомити високоповажних колег із діяльністю кафедри дизайну архітектурного середовища (ДАС) Національного університету «Львівська політехніка» за значний проміжок часу (20 років) має на меті неформально відзвітувати про творчі досягнення (навчальні, наукові, пошукові) її студентів і педагогів¹. Адже закінчився час, нами відведений на її створення і становлення². Важливо подати відповідь на запитання, що хвилюють нас: перше – чи вдалося реалізувати освітні ідеї, які було покладено в основу концепції навчально-творчої діяльності кафедри. І друге – що є сьогодні найголовнішим – куди рухатися і як розвиватися далі сьогодні, під час війни в Україні, і після перемоги над рф.

Важливим фактором, що вплинув на побудову нової архітектурної школи – кафедри ДАС – стала підтримка керівництва Інституту архітектури і ректорів «Львівської політехніки». Проте не тільки підтримка, але й визнання³.

¹ За десять років на кафедрі захистилися 15 кандидатів PhD архітектури, понад 200 магістрів, 300 спеціалістів, близько 700 бакалаврів. Викладачі кафедри опублікували понад 25 монографій, 20 посібників, понад 500 статей. Кафедра взяла участь у 200 конференціях і 150 виставках усіх рангів, на яких було отримано понад 100 відзнак. Викладачі і студенти кафедри взяли участь у проєктуванні понад 100 архітектурних об'єктів.

² Кафедру ДАС створено за наказом ректора НУ «Львівська політехніка» Ю. К. Рудавського 28 листопада 2003 року № 183 – 10 на виконання ухвали Вченої ради університету від 23 вересня 2003 року (протокол № 20).

³ Кафедру нагороджено різноманітними відзнаками, головною з яких є Грамота ректора Національного університету «Львівська політехніка» Ю. Я. Бобала, (2011) за значні досягнення в навчальній та науковій роботі та за 2-ге місце серед кафедр університету

І хоча кафедра ДАС “Львівської політехніки” була тільки 5-ю аналогічною інституцією у ВНЗ України, вона відрізняється від усіх інших своєю ідентичністю та прогресивністю. Усі п’ять років навчання – це єдиний інтегрований часовий простір, в якому змінюються творчі акценти залежно від освітніх завдань і мети.

Кафедра – це своєрідна велика майстерня-лабораторія, в якій під час розроблення різноманітних проєктів (навчальних, конкурсних, пошукових, експериментальних тощо) студенти займають місце колег-співавторів від початку і до кінця проєктування.

Лекції на кафедрі інтегровані в тематику актуального проєктування. Носіями освітніх знань і “засобом інтеграції” є провідні педагоги, які об’єднані в творчі робітні за пріоритетними напрямками – класичний дизайн і основні прикладні його аспекти: типологічний дизайн, урбодизайн, монументальний, ландшафтний, сценографічний дизайн, дизайн інтер’єрів, обладнання, меблів тощо.

У свій 20-літній ювілей кафедра йде шляхом реалізації ідей прийнятої освітньої доктрини навчання фахівців для творення гуманного, гармонійного життєвого середовища для українського народу, що в час війни в Україні і перемоги над рф потребує нових думок, зусиль і досягнень.

Аналіз наукових публікацій

Діяльність кафедри ДАС широко висвітлювали її педагоги: професор В. Проскуряков, доценти М. Яців, Ю. Джигіль, Б. Гой, Р. Стоцько, С. Іванов-Костецький, О. Дмитраш, магістри Ю. Богданова, І. Копиляк; студенти Ю. Чолавин, М. Лопоша, У. Гречка, Р. Лизун та ін.; закордонні колеги Я. Невада-Висоцький, Й. Гіл-Мастелерчик з Політехніки Свентокшиської, Польща; В. Серуга з Краківської політехніки, Польща; Б. Гарбаум з Технічного університету Дрездена, Німеччина; П. Босий з Метрополітан університету Торонто, Канада, та інші вчені. У численних статтях, монографіях, дисертаційних працях були широко висвітлені як організаційні, освітньо-методичні, концептуальні заходи і засоби діяльності на кафедрі ДАС, так і напрямки освітнього проєктування в широкому жанрі і результати дисертаційних досліджень широкої палітри напрямків дизайну архітектурного середовища (В. Проскуряков, М. Яців, Р. Стоцько, А. Кучер 2006), (В. Проскуряков, Б. Черкес 2007), (В. Проскуряков, В. Гой 2008), (З. Климко 2018), (В. Проскуряков, Я. Невада-Висоцький 2018), (В. Проскуряков, М. Лопоша, Р. Кубай, У. Гречка 2018), (В. Проскуряков, М. Лопоша, Ю. Чолавин 2019), (В. Проскуряков, Ю. Чолавин, Р. Лизун 2021), (В. Проскуряков 2022) і ін.

Мета статті

Мета публікації – комплексно висвітлити місце і діяльність кафедри ДАС у складі архітектурної школи “Львівської політехніки” від часу створення і до сьогодні, з характеристикою основних подій в освітній, навчальній, науковій, проєктній і прикладній творчості.

Виклад основного матеріалу

У 20-х роках ХХІ ст. зникли орієнтири, на прикладі яких всі останні десятиліття у вигляді ремейків з об’єктів “сучасної” західної і “сучасної” радянської архітектури створювалася “регіональна”, “провінційна” або “столична” архітектура та творча, емоційна та інтелектуальна підтримка архітектурних цехів національних шкіл. Якщо практикуючі архітектори врешті-решт перетворилися на архітекторів приватних, архітекторів менеджерів, консультантів, а творчі спілки та академії сховалися за далеко перспективними програмами (за 2020 і подальші роки), то архітектурні школи (інститути, факультети і відділення, та різноманітні НДІ) так і не вирішили, що вибрати істинним концептуальним каркасом української архітектури і освіти майбутнього.

До того ж, на жаль, архітектурне середовище, яке серед усіх інших видів мистецтва, зокрема, живопису, скульптури, поезії, музики, що становить духовних світ людини і є фізичною складовою цього світу, не може чекати, поки вчені розроблять його критерії і засади в постійно змінюваних

умовах і вимогах цього світу. Це означає, що найважливіше питання в архітектурі сьогодення полягає в тому, чи зможуть наші сучасники-архітектори і надалі виконувати функцію творців архітектурних форм і якщо так, то яким чином.

Більшість сучасних майстрів архітектури в Україні, для яких архітектурна діяльність – закон, вважають, що архітектура (все, що тепер проєктується і будується) має безперечно відповідати усьому тому, що отримало узагальнену назву “наш час”.

З іншого боку, є люди, що засуджують тотальні “оновлення”, радикалізм формальних архітектурних рішень, протестуючи проти реформування творцями-радикалами оточуючого українців середовища. Ці, другі, підтримують ілюзію ідеї саморозбудови середовища, вимагають участі громадськості в архітектурній діяльності, надання населенню права визначати своє власне середовище. Тобто ці, другі, сприймають архітектору як виразника колективних ідей спільноти міщан. Є також треті (і молоді, і зрілі) далеко не радикально чи консервативно налаштовані, які переконані, що участь громадськості, так само як і радикальне проєктування в історично-сформованому середовищі, призведе до естетичного і просторово-предметного хаосу, до цілого періоду середовищно-просторової невизначеності.

Отже, перед нами, тими, хто відповідає за вишкіл архітекторів майбутнього, хто за вимогою фаху обізнаний з вченнями “Піонерів”, “Великих майстрів”, “Модельєрів інтерстилю”, “Генераторів ідей соцреалізму”, повстала вимога взяти на себе моральну відповідальність за все українське середовище і архітектурне зокрема. А це потребує великої відваги.

Перше, до чого ми дійшли на кафедрі ДАС у Львівській архітектурній школі, – так це те, що рішення проблеми ставлення до середовища мусить мати тотальний характер, якимись поодинокими досягненнями в будь-якому визначеному напрямку чи стилі (яким би цей стиль не був вдалим), чи в сучасних формах, функціях, видах, типах архітектурного мистецтва успіху не досягти. А тому слід продовжити формувати такі засади архітектурної освіти, завдяки яким можна було б визначитися із концептуальними засадами професії, які сповідують викладачі школи і до яких навіртають своїх учнів.

Умови для цього почали складатися ще у другій половині 2003 року, коли в Інституті архітектури та дизайну Національного університету “Львівська політехніка” повстала кафедра ДАС. Кафедра ДАС у найстаршій архітектурній школі в незалежній Україні – Інституті архітектури та дизайну Національного університету “Львівська політехніка” – відкрилася далеко не першою, а значно пізніше, аніж подібні заходи відбулися в архітектурних школах Києва, Харкова, Полтави та Дніпра. Хоча як спеціальність дизайн архітектурного середовища культивувався в нашій школі вже понад 150 років.

Діяльність кафедри (порівняно із досвідом діяльності подібних кафедр в університетах Києва, Харкова, Полтави, Дніпра, Відня) засвідчила, що не тільки навчальні площі, технічна, технологічна, комунікаційна забезпеченість навчального процесу, кількісний склад викладацького та навчально-допоміжного персоналу відіграють визначальну роль в освітньому процесі архітекторів-дизайнерів. Головним рушієм розвитку професії архітектора-дизайнера в нашій архітектурній школі є і залишається назавжди не тільки те, що всі ці школи об’єднує (спільна назва професії, затверджені міністерством спеціальності, програми, навчальні плани, спільні акції, лекції, дисципліни), але й те, що прийнято називати освітньою традицією архітектурної школи.

Тому у мене, від початку, визріла ідея створити в Інституті архітектури кафедру з дещо відмінними рисами від таких кафедр в наших українських школах, тобто кафедру з деякою специфікою викладання, організації навчання, метою.

Ідея повстала не тому, що ми у Львові якимось по-іншому сприймаємо і бачимо професію архітектора-дизайнера. Чи тому, що наша школа має свій власний, абсолютно унікальний шлях в цій освітній галузі. Зовсім ні. Навіть при факті того, що першими архітекторами-дизайнерами у

Національному університеті “Львівська політехніка” можна було би назвати її ректора – архітектора Ю. Захарієвича, який спроектував і збудував головний корпус в 1877 році, а потім розробив для нього не тільки архітектурні оздоби і прикраси, але також системи освітлення, опалення, вентиляції, меблі. Чи професора І. Левинського, який побудував цілу інфраструктуру підприємств з виготовлення будь-якої складової архітектурного середовища в 1810–1919 роках, своєрідного протобаугауза – потреби і відмінності виникли з інших причин.

Вони виникли з того, що з інституту, покликаного випускати архітекторів-проектувальників, де термін проєктувальник (designer) конципірує усю галузь професії від художника до технолога та від матеріалознавця до світлотехніка і фізика, в перші роки ХХІ ст. часто виходили архітектори, які не мали як найвищого фундаментального рівня архітектурної освіти, так і глибини спеціальності, які набувають тільки заходами і методами спеціальної системи підготовки.

На мою думку, архітектор-дизайнер повинен оволодіти професійними навиками, які б давали змогу йому бути не ремісником, а беззаперечним ідейним натхненником, лідером, керівником не тільки архітектурно-проектного, але і архітектурно-технологічного процесу, що потребує не тільки загальноосвітніх знань, але і спеціальних, у певних галузях, що гарантує йому можливість контролювати процес від перших пошукових ескізів до реалізації задуму в натурі.

Виходячи з такого бачення завдання цієї професії, ми (керівництво Інституту архітектури та дизайну) почали створювати спеціальну методику навчання і виховання саме архітекторів-дизайнерів. Перед впровадженням розроблених кафедрою методик в освітні реалії їх обговорювали на “круглих столах”, що отримали назву “Архітектурні бесіди”, тут, на кафедрі ДАС, у Львові. В “Архітектурних бесідах” брали участь майже всі кафедри дизайну архітектурного середовища – Київського національного університету будівництва і архітектури, Придніпровської державної академії будівництва і архітектури, Полтавського національного технічного університету ім. Кондратюка, Львівського національного аграрного університету і інших українських університетів; наші колеги з Технічного університету Дрездена, Політехніки Свентокшиської з Кельц та ін.; практикуючі архітектори-випускники Львівської архітектурної школи зі Львова, Чернівців, Дрогобича. Івано-Франківська, Луцька, Києва тощо. Формування викладацького колективу практично було завершено тільки наприкінці 2022 року. До педагогів, які працювали за спеціальністю ДАС від початку виникнення кафедри ДАС (Ю. Джигіль, М. Яців, Р. Кубай, Ю. Богданова й інші), долучалися ті, які захистили в мене кандидатські дисертації, – зокрема, Б. Гой, С. Іванов-Костецький, І. Воронкова, а також ті, які в минулому були в мене аспірантами і захистилися в 2018–2022 роках, це І. Гуменник, О. Дмитраш, Ю. Філіпчук, О. Красильников, К. Янчук, З. Климко.

Якщо враховувати, що інші педагоги прийшли на кафедру за покликанням М. Ягольник, І. Копиляк та інших, то стає зрозуміло, що освітньою доктриною кафедри стало як персоніфіковане навчання, так і допомога кожному студенту в знаходженні свого індивідуального шляху і мети в професії дизайнера. Перша ж проблема, з якою ми стикнулися від самого початку, полягала в тому, що молоді люди не вміли професійно спілкуватися. Тобто не вміли ілюструвати свої думки малюнками й ескізами. Їх привчали, а вони привчилися спілкуватися винятково на вербальному рівні. Тому ми і почали з вирішення в освіті цієї проблеми. Бо глибоко переконані, що архітектор-дизайнер – це передусім ілюстратор проєкту, і в якій би абстрактній та умовній формі він не викладав свої думки, повинен так їх донести до колег, замовника, журі, користувача, щоби ті змогли точно й однозначно їх сприймати, а не перекручувати. Другою річчю, яка нам від початку не подобалася в існуючій освіті, було те, що студенти сприймали свою роботу над проєктом і сам проєкт тільки як набір креслень, малюнків-планів, розрізів, фасадів, а не як роботу із середовищем, яке має свій власний сенс, підтекст, алгоритм, які треба для прогресу в роботі відшукати.

Тому ми вирішили перед семестровими проєктами виконувати із студентами попередні завдання, які б надавали їм можливості, потім у проєктуванні, відразу набувати проєктний темп водночас із усвідомленням того, що вони працюють із матеріальними складовими середовища.

Перша така вправа зводиться до того, що в майбутньому середовищі студент вибирає один або декілька об'єктів і опрацьовує їх – обмірює, замальовує, визначає матеріал, аналізує форму. Після двох-трьох тижнів ми переходимо до роботи над фрагментами середовища. Це серія невеликих завдань.

Тільки після цього, з набутим невеликим досвідом роботи із середовищем, студенти залучаються в курсове проєктування. Ця робота виглядає як паралельна праця над ескізом, макетом, матеріалом. Ці роботи ведуться одночасно.

На початку кожної нової теми разом із роботою над об'єктом (побудовою простору, організацією дії, їх оформленням) вивчається середовище. Від початку в ньому шукають асоціації, які впливають на проєктне рішення, асоціації, які мають історію, стилістику, алгоритми, пропорції, колір, матеріал.

Таке проєктування потребує від студента постійного індивідуального розвитку і поза стінами інституту. Ми експериментуємо і у процесі складання навчальних програм, заохочуємо до футуристичного проєктування, до реалізації деяких концептуальних проєктів, участі у проєктних семінарах.

Найбільш вдалим із семінарів слід назвати “Портополіс Одеса”, 2005 р., “Центр Європи знаходиться на Сході”, “Місто і ріка”; футуристичних проєктів – “Концепція реабілітації річки Полтви в м. Львові”, “Футуристичні проєкти автозаправок ОККО”, “Футуристичний проєкт виробничих корпусів ТзОВ “Крістал-Інвест” у м.Львові”; концептуальних проєктів – “Ескіз-ідея міста майбутнього Прикарпатська”, “Емоційний проєкт “Долина смерті у Львові”, “Проєкт відбудови театру Колізей”, “Впорядкування пл. Міцкевича у Львові”, “Ескіз-ідея міста майбутнього Прикарпатська”, “Ескіз-ідея гуманізації центру м. Борислава” тощо. У цілому в організаційному і методологічному плані освіти 20-х років ХХІ ст. діяльність на кафедрі варто розглядати як комплекс певних умов, вимог і заходів, які повстали на традиціях або сформувалися як власні, які слід спадкоємно розвивати, а за необхідності можна також модернізувати.

На кафедрі ми нікого не збираємося вчити під примусом, тобто ми навчаємо тих, хто дійсно хоче цього. Завдання педагогів – підштовхнути студента на шлях до вирішення навчальної проблеми таким чином, щоби студент думав, що він сам все опанував і досягнув. Важливим аспектом освітнього процесу є також атмосфера в середовищі навчального колективу, розуміння, що до певного часу слід захищати студентів від жорстоких реалій, що існують на ринку праці. Захищати також для того, щоби студенти, на певному етапі, навчилися самостійно думати і вирішувати навчальні питання і нести за них відповідальність. У планах кафедри було також спробувати допомогти всім студентам після захисту диплома знайти місце праці. Але не відразу. Деяких ми запрошували до пошукових експериментальних проєктів на замовлення реальних замовників і до різноманітних конкурсів в університеті, під його дахом, для того, щоби випускники ще деякий час попрацювали під нашим наглядом. Спочатку меценатами таких проєктів на замовлення були наші удачливі випускники. Тут можна згадати “Проєкт відкритого льодового майданчика на території стадіону “Буковина” в м. Чернівці”, “Сіті хол в м.Тернопіль”, “Ескіз-ідея центру здоров'я для університетської молоді (на прикладі НУ “Львівська політехніка”)”. Згодом меценатами-замовниками були міські влади Самбора, Дрогобича, різні підприємства, ректори вищих духовних закладів та ін. Щоб вони в реаліях ринку не розгубилися в перші найскладніші роки навчання в освіті, зійшовши на примітивний раціоналізм. А, навпаки, творчо зміцніли і були готові до професійних колізій. Ми будемо готувати спеціалістів у всіх можливих на цей час напрямках. Напрямах, які представляють і розвивають відповідні спеціалісти, довкола яких можливим є утворення спеціальних творчих навчальних груп. Творчі групи, за нашим розумінням, відрізняються від типових навчальних не іншими дисциплінами (на кафедрі ДАС всі проходять предмети, що є в загальній програмі), а розвитком і поглибленням знань у тих галузях дизайну, в яких є актуальна проблема в контрєктний час. Кількісна величина таких груп не має значення. Якщо на цей час у країні є більша потреба в спеціалістах з більшою

обізнаністю в ергономіці, ландшафтному дизайні, інтер'єрі і меблях, сценографіях і монументальному мистецтві, то ми будемо спеціально розвивати саме ці напрямки. Як і всі інші. Хоча ці напрямки можуть цікавити і не всіх студентів. Щоби виконати це, в години проєктування за уніфікованими програмами, вказівками, завданнями на проєктування, всі методичні матеріали індивідуалізуються. За погодженням як викладачів, так і студентів. Терміни до таких програм планують на один семестр. Завідувач кафедри в розробленні індивідуального характеру програм і завдань на проєктування надає викладачеві-експертові повну свободу діяльності. А відслідковує і аналізує тільки результат – проєкти. Встановлює, чи досягнутий кінцевий результат, чи ні.

Отже, імпровізації тут можливі в напрямку тактики ведення навчання, а не в концептуальному плані. Планується утворювати на семестр навчальні групи зі студентів різних курсів. Наприклад, з тих, хто паралельно виконує бакалаврську чи магістерську роботу за близькими темами. Групи утворювали із студентів різних курсів, об'єднаних єдиним напрямком проєктування. Це саме стосується і викладачів. Вони також можуть утворювати семестрові колективи, інтегрувати в єдині завдання автономні і розділені теми і навпаки. Наприклад, такий експеримент був проведений на заняттях проєктування із студентами 5-го курсу за темою "Інтер'єр громадської будівлі". Під тему були об'єднані автономні завдання на розробку інтер'єрів окремих громадських будівель – банків, театрів, супермаркетів, кінотеатрів, музеїв, виставкових споруд, клубів, міських холів, народних домів та ін. Водночас в одній аудиторії, в єдиному колективі студенти однієї навчальної групи виконували 18 різних завдань, метою яких було напрацювання розуміння композиції і вміння конструювати, організовувати й оздоблювати інтер'єр громадської будівлі.

Всі ці заходи ми організовуємо з однією метою – підготувати наших учнів до жорстких вимог дотримання нормативних рекомендацій і водночас навчити їх вільно фантазувати. Чому треба вчитися творчій фантазії? Чим складніше проєктне завдання, методика його виконання, чим вища культура педагогів і студентів, чим більше в проєкті обмежень, тим краще і ефективніше працює фантазія. І завдання справжньої повної освіти архітекторів-дизайнерів полягає в тому, щоби виховати студентів не майстрами-ремісниками, а майстрами-митцями, які є високоосвіченими професіоналами. І які з повагою ставляться до своєї освіти.

Крім аудиторних занять і праці над пошуковими проєктами реальних замовників, ми запрошували наших студентів на будівельні майданчики своїх об'єктів, в інтер'єри реально створюваних просторів, на монтаж декорацій в театрах, збірно-розбірних конструкцій з переконаністю, що навіть тільки присутність наших учнів у процесах реалізації проєктів виховує їх зацікавленість до цих процесів, а також до їх різноплановості та складності.

Таку форму освіти ми вважаємо однією з головних в здобутті нових знань у галузі дизайну. На початку 2023 року кафедра сформована із спеціалістів, які або колись вчилися або захищали дисертації в мене, зокрема, Р. Кубай, Ю. Богданова, І. Копиляк, О. Дмитраш, Ю. Філіпчук, С. Іванов-Костецький, Б. Гой, або з тих, з ким мені довелося в минулому попрацювати, зокрема, Ю. Джигіль, М. Яців та інші.

Такі "родинні" умови співпраці, коли викладацький колектив об'єднує спільна ідея, спадкоємність, естетично-творчі погляди, на засадах яких ми вибудовуємо концепції освіти архітектора-дизайнера, на мій погляд, абсолютно допустимі у становленні професії.

Ми приймаємо на нашу кафедру студентів, які не просто вступали в Інститут архітектури та дизайну і спеціальність вибрали не за чутками, лише написавши заяву. Більшість з тих, хто приходить до нас, свідомі свого вибору і свого часу закінчили художні школи, училища, відвідували факультети або вирізнилися на загальнопостановчому першому курсі. Приходять ті, хто прагне не архітектурної освіти взагалі, а вищої освіти архітектора-дизайнера. Хто в майбутньому буде корисним українському суспільству в широкому спектрі цієї професії. Що ми також вважаємо цінним в освіті архітектора-дизайнера, коли після закінчення навчання з нашої кафедри вийдуть правдиві

скульптори, конструктори, графіки. Правдиві митці вийдуть тільки завдяки освіті архітектора-дизайнера, а не всупереч їй.

Все вищезазначене свідчить, що кафедра ДАС від моменту свого заснування упродовж 20 останніх років вирішувала і планувала важливі освітні завдання. Але завдання ці суттєво трансформувалися після 24 лютого 2022 року.

Руйнація багатьох об'єктів і середовища загалом на початку 2023 року (в результаті розв'язаної рф війни в Україні) на суму 150 млрд \$ зробила гостроактуальною відбудову всього втраченого не тільки в мирний час, після перемоги, а і тепер, коли ведуться активні воєнні дії. Відбудовувати швидко і ефективно. А втрачено немало: понад 149,3 тис житлових будинків; 3 тисячі закладів середньої, дошкільної та вищої освіти; майже 1500 об'єктів культури, спорту, туризму; близько 100 релігійних об'єктів; 330 лікарень; 595 адміністративних будівель і багато іншого.

Висновки

Ніколи наше суспільство не зможе повноцінно відродити зруйновану архітектуру і середовище України, сподіваючись тільки на заходи, ініційовані владою “згори”.

Для відродження зруйнованої війною з рф архітектури українських міст і поселень не досить лише фінансової й організаційної підтримки. Та й архітектуру України зможуть відродити не стільки закордонні архітектурні зірки, скільки наші, українські творці архітектури.

На мою думку, вирішальне значення мають національна освіта і наука. І особливо їх здобутки на найближчу перспективу, що можливі тільки при систематичних освітньо-наукових, освітньо-футуристичних пошуках в галузі архітектури. За умови, що результати такої діяльності будуть постійно втілюватися в реальні об'єкти як результат спільних зусиль архітекторів, будівельників, фінансистів, працівників міністерств і уряду під захистом Збройних Сил.

Це важливо не тільки для заходів із відродження, регенерації, реставрації тих історичних будинків, споруд, просторів, які ще можна повернути до життя в зруйнованих поселеннях, котрі справедливо вважають інкубабулами української цивілізації, а і для творення архітектури майбутнього. З урахуванням найкращого архітектурного досвіду, що народився і розвинувся у глибинах середовища різних регіонів України, які руйнує і знищує ворог. Географія будівництва і стильова естетика архітектурних об'єктів з нашого історичного минулого допоможе нам естетизувати сучасні, раціоналістичні архітектурні рішення тепер і в майбутньому. Це стосується колористичних, текстурних рішень, конструктивних деталей, силуетів і форм будівель. Також важлива майстерність наших будівничих, що вже навчилися користуватися найскладнішими будівельними технологіями і мають відповідний досвід. І розуміють алгоритми архітектурного мистецтва. Сьогодні складно сказати, якими будуть найперспективніші форми цього мистецтва та коли в реаліях сьогодення воно досягне найвищого рівня розвитку.

Але для цього важливо, щоб це мистецтво синтезувало в собі не тільки досягнення українських освітян і зодчих-практиків минулого, а і сучасних практиків і освітян.

Ефективна відбудова зруйнованих будівель і відродження спотворених ландшафтів є можливою у процесі реалізації нових принципів розвитку дизайну архітектурного середовища, які треба культивувати в архітектурних школах країни в проектуванні усіх можливих форм, напрямків. З цією метою на кафедрі ДАС ІАРД НУ “Львівська політехніка” ведуться такі освітні, наукові і проєктні пошукові експерименти:

1. Беручи до уваги терористичний характер війни зі сторони рф, скерований і на мирне населення України, під час якої було пошкоджено або зруйновано понад 150 тис. житлових будинків та сотні підприємств і об'єктів інфраструктури, вартістю понад 50 млрд доларів, на кафедрі відпрацьовуються методики проєктування тимчасового модульного, контейнерного, збірно-розбірного, мобільного житла і комплексів для вимушено переміщених осіб.

На кафедрі розпочалася розробка принципів архітектурної типології і проектування дортуарного (службового) житла, виробничих об'єктів швидкого зведення, які буде просто необхідно будувати одразу після перемоги. Цю діяльність очолив доцент-докторант С. Іванов-Костецький.

2. Враховуючи втрати тисяч різних за функцією і освітнім рівнем закладів освіти в пошуковому проектуванні, на кафедрі апробується варіанти поліфункціональних їх типів, що прискорило б відбудову втрачених будівель і комплексів мереж таких об'єктів. Вже сьогодні найбільш вдалими в цьому напрямку можна визнати експериментальні проекти архітектури корпусів гуманітарної академії Волинської православної богословської Академії в 2022 році, які були високо оцінені як керівництвом Академії на чолі із Ректором протоієреєм В. Вакіним, так і керуючим Волинської єпархії ПЦУ митрополитом Михаїлом (Зінкевичем).

3. З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну було пошкоджено і зруйновано тисячі об'єктів обслуговування, торгових центрів, маркетів, ринків та ін. Тому на кафедрі постійно ведуться проектні пошуки функціонально-просторових і архітектурно-естетичних вирішень таких архітектурних об'єктів і утворень на засадах використання технічних, технологічних новацій. Із врахуванням середовища місця проектування і будівництва. Вирішувати простір об'єктів таким чином, щоби уникати скупчення відвідувачів і водночас зробити його гнучким і функціонально диференційованим.

Одним з успішних прикладів таких будівель можна назвати проекти нового архітектурного вирішення і розширення функцій ТЦ “Панорама” в м. Одеса.

Та проектів з реконструкції “Ринку та його прилеглої території на вул. Малий ринок” в м. Дрогобичі, в яких в zdegradovanomu середовищі міського ринку в історичному центрі Дрогобича були запроєктовані універсальні будівлі, інтер'єрний простір яких був наповнений сучасними технологічними пристроями для торгівлі, побутового обслуговування і відпочинку. Ці проекти були премійовані мером Дрогобича.

4. Під час війни зруйновано не тільки тисячі будинків і комплексів, але і тисячі квадратних кілометрів природних і рукотворних ландшафтів, які доведеться не тільки рекультивувати, а і відроджувати – сквери, парки, сади, лісопарки. Тому на кафедрі збільшилася увага до особливостей навчання сучасному ландшафтному дизайну. А так як під час війни постраждали не тільки суто ландшафтні утворення, а і об'єкти, і предметне наповнення їх середовища (театрально-видовищні, культурно-просвітницькі, спортивно-оздоровчі будівлі), а також малі архітектурні форми, технічно-технологічне обладнання, це навчання має і матиме вигляд синкретичної і системної архітектурно-середовищної діяльності.

Найбільш вдалими серед перших таких проектів варто назвати роботи з реновації парку ім. І. Франка в м. Самбір і міського парку в м. Дрогобич.

5. Також на кафедрі розпочався пошук форм монументального дизайну, які могли б передати засобами архітектури пошану загиблим військовим і цивільним у війні з РФ, і радість перемоги над ворогом.

На кафедрі є не тільки освітньо-футуристичні розробки, а реальні, які вже зараз спрямовані на відбудову поселень і реновацію зруйнованого середовища країни. Зокрема, на замовлення головного архітектора Чернігівської області Артема Глуценка були видібрані роботи для реалізації в зруйнованих містах і селах Чернігівської області. Це 25 різноманітних проектів: рекреаційні комплекси; мобільне, збірно-розбірне, модульне житло для вимушено переміщених осіб; ландшафтні театри; різноманітні ландшафтно-просторові вирішення та елементи архітектурно-предметного середовища парків; проекти “Гідропарків”; проекти благоустрою міських ландшафтних утворень; підприємства з виготовлення дерев'яних виробів та меблів; проекти однородних житлових будинків.

У всіх цих розробках брали участь як студенти кафедри (І. Данчук, Н. Кубай, Т. Бекеша, О. Рижа, М. Висоцька, А. Боднар, Х. Вовчанська, Т. Кушнір, А.-М. Макарик, К. Чекайло, У. Драгус,

М. Ключковська та інші), так і педагоги кафедри (В. Проскуряков, Ю. Богданова, І. Копиляк, Ю. Джигіль, М. Яців, Р. Кубай, І. Гуменник, Б. Гой та інші).

Бібліографія

Проскуряков В., І., Яців М., Б., Стоцько Р., З., Кучер А., М. (2006). Навчальне проектування як метод прогресивних принципів архітектурної типології просторів для громадської діяльності в українських церквах. *Новини Придніпров'я: наук.-практ. журн.* № 1. С. 64–66.

Проскуряков В., І., Черкес Б., С. (2007). Міжнародне концептуальне проектування як метод генерування прогресивних ідей в архітектурі сучасної України (на прикладі результатів українсько-австрійського проєктного семінару “Портополіс. Одеса 2005”). *Региональные проблемы архитектуры и градостроительства.* № 9-10. С. 651–662.

Проскурякова Г., Кордунян О., Проскуряков О. (2006). Концептуальне навчальне проектування як метод дослідження архітектурних будівель і спадщини всесвітньовідомих майстрів архітектури і дизайну. Традиції та інновації у вищій архітектурно-художній освіті. 1,2,3. С. 218–222.

Проскуряков В., Гой Б. (2008). Кафедра дизайну архітектурного середовища: Бібліографічний покажчик. Львів: Вид. Львівської політехніки. 64 с.

Проскуряков В. (2014). Кафедра ДАС – триумф прогресу. Від минулого до майбутнього. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”.* № 793. С. 5–8.

Gil-Mastalerczyk I. (2017). *Wstep. Zabudowa na obszarach zurbanizowanych oraz trudnych: monografia.* Kielce: Wydawnictwo Politechniki Świętokrzyskiej.

Климко З. В. (2018). До питання творення архітектури українських національних театральних павільйонів на всесвітніх виставках. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”.* № 895. С. 54–59.

Проскуряков В. І., Лопоша М. А., Кубай Р. М., Гречка У. М. (2018). Напрямки активізації освітньо-прикладного проектування на кафедрі ДАС Львівської архітектурної школи тепер і в майбутньому. № 895. С. 78–81.

Проскуряков В. І., Лопоша М. А., Чолавин Ю. Ю. (2019). Творення архітектури Першого Українського Національного театального павільйону для виставки PQ 19 засобами макетування. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”* № 911. С. 58–66.

Проскуряков В. І. (2022). Особливості навчання ландшафтному дизайну на кафедрі ДАС Львівської архітектурної школи. *Вісник НУ“Львівська політехніка”.* С. 136–143.

References

Proskuryakov V. I., Yatsiv M. B., Stocko R., Z., Kucher A. M. (2006) Navchalne proektuvannya yak metod progresivnih pryncypiv arhitekturnoji typologiji, prostoriv dlya gromadskoj dayalnosti v Ukrainskykh cerkvah. *Novyny Prydnistrovja Nauk.-prakt. Gurn.* № 1. P. 64–66.

Proskuryakov V., I., Tcherkes B., S., 2007. Mizhnarodne konceptualne projektuvannya yak metod generuvannya progresyvnyh idei v architekturi suchasnoji Ukrainy (na prykladi rezultativ ukrainsko- avstriiskogo proektnogo semineru “Proktopolis: Odessa 2005”). *Regionalni problemy architektury i gradostrojenia.* No. 9–10. P. 651–662.

Proskuryakova H., Kordunyan O., Proskuryakov O. (2006). Kontseptualne navchalne proyektuvannya yak metod doslidzhennya arkhitekturnykh budivel i spadshchyny vsesvitn ovidomykh maystriv arkhitektury i dyzaynu. *Tradytysiy ta inovatsiyi u vyshchiiy arkhitekturno-khudozhniiy osviti.* 1,2,3. S. 218–222.

Proskuryakov V., Goy B. (2008). Kafedra dyzaynu arkhitekturnoho seredovyscha: Bibliohrafichnyy pokazhchik. Lviv: Vyd. Lvivskoyi politekhniky. 64 s.

Proskuryakov V. (2014). Kafedra DAS – triumf prohresu. Vid mynuloho do maybutnoho. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”.* No. 793. S. 5–8.

Gil-Mastalerczyk I. (2017). *Wstep. Zabudowa na obszarach zurbanizowanych oraz trudnych: monografia.* Kielce: Wydawnictwo Politechniki Świętokrzyskiej.

Klymko Z. V. (2018). Do pytannya tvorenniya arkhitektury ukrayinskykh natsionalnykh teatralnykh pavilyoniv na vsesvitnikh vystavkakh. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”.* No. 895. S.54–59.

Proskuryakov V. I., Loposha M. A., Kubay R. M., Hrechka U. M. (2018). Napryamky aktyvizatsiyi osvitho-prykladnoho proyektuvannya na kafedri DAS Lvivskoyi arkhitekturnoyi shkoly teper i v maybutniomu. No. 895. S. 78–81.

Proskuryakov V., Loposha M., Cholavyn Y. (2019). Tvorennya arhitektury Pershogo Ukrainskogo Nacionalnogo Pavil'onu dlja vystavky PQ19 zasobamy maketuvannja. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika". No. 911. S. 58–66.

Proskuryakov V. (2022). Osoblyvosti navchannya landshaftnomu dyzaynu na kafedri DAS Lvivskoyi arkhitekturnoyi shkoly. Visnyk NU "Lvivska politehnika". S. 136–43.

Viktor Proskuryakov

ScD. Arch., Professor, Head of the Architectural Environment Design Department,

Lviv Polytechnic National University, Lviv

e-mail: viktor.i.proskurriakov@lpnu.ua

orchid: 0000-0003-1022-8984

**DEPARTMENT OF ARCHITECTURAL ENVIRONMENT DESIGN
OF THE NATIONAL UNIVERSITY "LVIV POLYTECHNIC". ORIGIN AND DEVELOPMENT.
(UNTIL THE 20TH ANNIVERSARY OF THE CREATION)**

© Proskuryakov V., 2023

The article highlights the activities of the department of architectural environment design of the Lviv Polytechnic National University over 20 years of the 21st century. Since it's opening on November 28, 2003. It is highlighted why and how it was possible to implement educational ideas, which will be the basis of the concept of educational and creative activity of the department. The directions and catalysts of educational processes, means and measures for activating the individual educational potential of students are highlighted. Named teachers and their contribution to the department development. Named educational, scientific and design experiments, which are conducted at the department to establish new principles of design of the architectural environment, to rebuild destroyed buildings and revive distorted landscapes during the war in Ukraine and after the victory over the Russian Federation.

Key words: concept, current directions, architectural-educational, architectural-professional, educational-scientific, educational-futuristic activities and searches; design methods.